

Opera av Elfrida Andrée

FRITIOFS SAGA

FRITIOFS SAGA

GöteborgsOperan, Stora scenen 8 mars 2019
Kulturhuset Spira i Jönköping, Konsertsalen 15 mars 2019

Opera i tre akter av Elfrida Andrée (1841-1929).
Libretto Selma Lagerlöf efter Esaias Tegnér's diktepos.
Sjungs på svenska med textmaskin. Direktsänds i Sveriges Radio.

Dirigent MARIT STRINDLUND
Konsertregi MIA NERENIUS
Ljusdesign NIKLAS ELFVENGREN

Medverkande

Fritiof MARKUS PETERSSON
Ingeborg JULIA SPORSÉN
Kung Helge MATS ALMGREN
Guatemi ANN-KRISTIN JONES
Kung Ring CARL ACKERFELDT
Hilding ANDERS LORENTZSON
Björn PETER LOGUIN
En gammal kvinna ANNA-KARIN SIMLUND
Första kvinnan KARIN HAMMARLUND
Andra kvinnan RAKEL HASKIYA
Tredje kvinnan KARIN ANDERSSON
GÖTEBORGSOPERANS KÖR
GÖTEBORGSOPERANS ORKESTER

För de medverkandes biografier, se opera.se.

Speltid ca 3 tim inklusive en paus.

Produktionsansvariga: **Kormästare** Martin Nagashima Toft **Bitr kormästare** Lisa Fröberg **Instuderare/repetitör** Rut Pergament
Inspicient Tove Molin **Scenmästare** Johan Berg **Belysningsmästare** Karin Wijk **Ljusprogrammering** Johan Hebbe
Ljudtekniker Dennis Barkevall **Orkesterservice** Anders Buller **Teknisk samordnare turné** Thomas Johansson
Samordnare kostym och mask Mia Persson **Maskör** Karin Nordling, Pernilla Swedberg Strandell **Påklädare** Sara Ståhl,
Camilla Börjesson **Damkostym** Marlene Larsson **Herrkostym** Sigridur Rosa Lorange **Lädermakeri** Viktoria Erlandsson
Dramaturg Göran Gademan **Projektledare** Stina Berggren **Konstnärlig chef Opera/drama** Stephen Langridge
Vd och ansvarig utgivare Christina Björklund

Handling

Fritiof och Ingeborg älskar varandra men skiljs åt genom krig och politik: Ingeborg gifts bort av sin bror Helge med kung Ring. I vredesmod bränner Fritiof ner Baldertemplet, går i landsflykt, härjar som en viking och besöker till sist kung Ring som döende överlämnar sitt land och sin familj åt honom.

I första akten har Fritiof redan friat till Ingeborg och kung Rings anfall har börjat. Kvinnor flyr in i det skyddade området och släpar med sig Gautemi som de har tillfångatagit och vill döda. Denna "Finnmarkshäxa" har utövat trolldom i Balderstemplet. Men Ingeborg räddar sin svägerska. Kung Ring segrar och ingår fred på villkor att han får Ingeborg till maka. Gautemi vill rädda Ingeborg från att bli bortgift med den gamle kung Ring. Hon talar om för alla att Ingeborg älskar Fritiof. Kung Ring anser sig förolämpad. Ingeborg står inför risken att råka i vanära på grund av Gautemis agerande. Kung Ring inser att Ingeborg är oskyldig och beslutar sig för att trots allt gifta sig med henne.

När **andra akten** börjar har lång tid förflutit. Gautemi och Helge är inne i Balderstempel. Gautemi vill trä en arming på sin egen gudom, Jumala, som hon fört med sig från sitt hem i norr. De ersätter Baldersstoden med Jumala, klär honom i Balders kläder och offerar åt honom. Häxorna runt om vet vad som händer. Fritiof kommer tillbaka efter sin resa med Angentyr. Han ser ringen på gudabildens arm och drar av den. Därefter tänder han eld på templet.

PAUS

I slutet av andra akten är allt eldhärjat. Ingeborg, som nu är drottning, är på besök i hemmet. Kung Ring har sett hennes längtan

efter havsluft. Fritiof är på väg att gå i landsflykt efter att ha bränt ner templet. Han har bett om ett möte med Ingeborg. När de möts vill Fritiof ta henne med sig mot hennes vilja. Ett känsloladdat samtal slutar med att Fritiof ger sig av. Den trollkunniga Gautemi skapar en storm men Ingeborgs böner till gudarna vinner över besvärjelserna. Stormen bedarrar och Fritiof reser iväg.

I sista akten är det jul och vi befinner oss i kung Rings gästabadssal. Ingeborg är fäst vid sin gamle man och är mor till hans barn. Kung Ring sjunger sin "dödsdråpa" och Ingeborg inser att något inte stämmer. Under festen sker tre entréer: En rädd träl berättar att han sett män med vapen ute på vägarna. Kung Ring avfärdar det hela men stämningen blir orolig. Sedan kommer Gautemi som har flytt efter Helges dödsfall – Jumalabilden föll över honom. Till sist anländer Fritiof, utklädd till en gammal gubbe. Ingeborg anar vem han är. När det är dags att sova får Fritiof en sängplats på en bänk i salen. Gautemi försöker hetsa honom att strida och ta till vapen, men han vägrar. Medan Fritiof låtsas sova (?) berättar Ingeborg att hon vill se på honom som god. Gautemi eggjar Björn och vikingarna att anfalla men Fritiof avstyr det hela och krossar sitt svärd mot eldstaden. Slutligen slår han sin dolk mot sköldar på väggarna för att på så sätt kalla in husfolket. Björn och vikingarna flyr, också Gautemi försvinner magiskt. Kung Ring bärs ner i salen. Han har skurit sig med ett spjut och är döende. Han övertalar Fritiof att ta sig an Ingeborg och barnen. Så dör kungen och Fritiof har kommit över sitt hämndbegär. Han lovar att bygga upp det nerbrunna templet.

Källa: *Esaias Tegnér: texter och läsningar*. red. Jerker Blomqvist (2011).

En upptäcksfärd i Andrées musikvärld

av RUT PERGAMENT, *instuderare och pianist på GöteborgsOperan*

Tegnérns *Frithiofs saga* handlar om kärleken mellan bondsonen Frithiof och kungadottern Ingeborg. Inför invigningen av Konglig. Teatern år 1898, utlystes en tävling. Elfrida Andréé antog utmaningen och bad Selma Lagerlöf om ett samarbete med librettot. Någon vinst blev det aldrig och först nu uppförs operan i sin helhet.

Esaias Tegnérns versepos *Frithiofs saga* från 1825 präglas av frågor kring klass, heder, ära, hjältemod och moral. Dramat handlar om den omöjliga och okuvliga kärleken mellan storbonden Torstens son, Frithiof, och kungadottern Ingeborg. Ingenting ska bryta bandet de knöt som barn. Men när Frithiof ber om Ingeborgs hand får han ett nej av kung Helge, Ingeborgs bror. Svaret utlöser dramat med dess hämndaktioner, äventyr, krig och anlagda eldsvådor. Ingeborg förvandlas till en schackpjäs som flyttas från segrare till segrare. Hon är medveten om rollen hon tilldelats och försöker bibehålla sin värdighet och moraliska kompass. Berättelsen slutar med att kärleken vinner och att Frithiof och Ingeborg får varandra.

*Det rådde Tegnérfeber i
1800-talets Sverige och i
det Lagerlöfska hemmet
reciterade fadern gärna
verket för familjen.*

Inför invigningen av Konglig. Teatern (nuvarande Kungliga Operan) år 1898, utlystes en tävling. Domkyrkoorganisten och kompositören Elfrida Andréé antog utmaningen och bad Selma Lagerlöf om ett samarbete - att färdigställa ett textunderlag, ett libretto. Lagerlöf accepterade och valde Esaias Tegnérns versepos *Frithiofs saga* som grundberättelse. Valet var givet. Det rådde Tegnérfeber i 1800-talets Sverige och i det Lagerlöfska hemmet reciterade fadern gärna verket för familjen. Litteraturvetaren

Louise Vinge tecknar en bild av denna Tegnér dyrkan i *Selma Lagerlöf och Esaias Tegnér (Esaias Tegnér: texter och läsningar.* red. Jerker Blomqvist. 2011.) Brev mellan Andréé och Lagerlöf visar dock att Andréé, å sin sida, hade föreställt sig ett libretto som

utspelade sig på Gotland. Kanske utifrån ett mytologiskt perspektiv? Kanske ett mer symbolistiskt drama?

Lagerlöf utgår från Tegnér's drama men omskapar verket och kompletterar rollistan med "folket" och kvinnoroller. I synnerhet lägger hon till den stora rollen Guatemi, Finnkungens dotter, tillika kung Helges maka - och sålunda Ingeborgs svägerska. I sin iver att vara Ingeborgs till lags, visar Guatemi prov på en moral som inte alltid motsvarar dygdens rakaste väg. Den mörka Guatemi är trollkunnig. Hon och maken Helge dyrkar guden Jumala, inte Balder, som Ingeborg och Fritiof tillber. Lagerlöf vrider således verket till att handla om kvinnomakt, trolldom och det nordiska i relation till det främmande och moralens nyanser.

Tävlingen då? Jo, Konglig. Teatern fann ingen opera värdig ett första eller andra pris. I stället för att ha antagit verket och därefter diskuterat bearbetningar fick verket ligga orört tills Wermland Opera framförde ett utdrag ur operan konsertant 2013. Operor brukar genomgå bearbetningar av dirigenter, regissörer och/eller dramaturger som har synpunkter på styckets längd och utformning. Detta gäller för de flesta operor som ingår i den gängse operakanon. Som första operainstitution uruppför GöteborgsOperan nu operan *Fritiofs saga* i sin helhet.

Andrées musik låter inte som Verdis, vår kanske närmsta referens till 1800-talsopera. Inte heller som Wagners, vars musik hon kände väl till, inte minst genom systemen, operasångerskan Fredrika, som gestaltade flera av huvudrollerna i de nya Wagneroperorna på Operan i Stockholm.

Andrée valde att gå längs en annan musikalisk linje. Hon tog ett steg tillbaka i historien och i en annan geografisk rikt-

ning. Tonspråket har sin grund hos Robert Schumann. Sedan måhända, hör man spår av dansk romantik, av Berlioz och, i några takter, skymtar Wagners *Lohengrin*. Framför allt är tonspråket hennes eget. Hon vågade vara eklektisk på ett modernt sätt. Den svenska folklorens jul- och midsommarvisor samsas med djärva harmonier, tonartsvändningar och sensuell rytmik. Rollerna har av kompositören tilldelats motiv som återkommer och som speglar deras karaktärer. Kontrasterna bildar en väv i vilken lyrik står mot dramatik och passion.

Sångsolisterna som framför *Fritiofs saga* på GöteborgsOperan har arbetat ett halvår med verket. De har överlämnat sig åt Andréé, litat

Solisterna har arbetat ett halvår med verket. De har överlämnat sig åt Andréé, litat på henne, och upptäckt en opera med fantastisk, vacker, vokal och intelligent musik.

på henne och i processen har de upptäckt en opera med fantastisk, vacker, vokal och intelligent musik. Under instuderingen har de ofta suckat och brustit ut i ett "Åh, vad det är vackert!" Upptäcktsfärden in i Andrées musikvärld och opera har genererat glädje och förundran. Och naturligtvis väckt frågan: Varför har vi inte spelat denna opera tidigare?

GöteborgsOperans Kör

Sopran

Karin Andersson
Margareta Boublej
Marie Fagerberg-Zem-
bachs
Karin Fjellander
Marie Gustavsson
Rakel Haskiya
Zorka Hunjak
Liselott Johansson
Anna Lilja
Gabiella Locatelli
Tiina Markkanen
Miriam Ryen

Alt

Anna Blylods
Annika Dahlin Sporre
Karin Hammarlund
Yvonne Helander *Röst
från vinden*
Hélène Kimblad
Helena Mering
Natallia Salavei
Anna-Karin Simlund
Erika Tordéus
Cecilia Vallinder
Anna-Sara Åberg

Tenor

Dardan Bakraqi
Erik Enqvist *Andre träl*
Nikolaj Giljov
Alexander Grove
Reima Killström
Marcus Liljedahl
Christopher Napier
Thorild Strandell
Tore Sverredal *Fjärde träl*
Olof Söderberg *Röst från
gården*
Miklos Taliga
Anders Werner

Bas

Henrik Andersson
Stefan Berkietta
Charlie T. Borg
Ivan Dajic
Daniel Hayes
Thomas Jönsson *En kämpe*
Richard Laby
Jonas Landström *Första
träl*
Mikael Simlund
Thomas Sonefors *Tredje
träl*
Herbjörn Thordarson
Röst ur källaren
Björn Thudén
Sven Törnell

GöteborgsOperans Orkester

Violin I

Øyvor Volle
konsertmästare
Anders Hjortvall
konsertmästare
Yongmei Zang Gustafsson
Lars Kvensler
Rolf Mårtensson
Jörgen Ohldin
Anton Sokolov
Tapani Stenros
Viveca R Mårtensson
Göran Österberg
Jari Williamsson
Max Wulfson
Gabriela Prokocka (vik)

Violin II

Yuki Tashiro
Aude Puccetti (vik)
Mattias Johansson
Ronnie Sjökvist
Wojtek Chojecki
Olexandra Bondarenko
Helga Hencz
Gunilla Göteborg
Pin Ju
Magnus Larsson
Karin Berggren

Viola

Emil Jonasson
Johanna Fridolfsson
Magnus Pehrsson
Irene Bylund
Brita Linemark
Pia Sundberg
Martin Cederstrand (vik)
Floor Feleus (vik)

Cello

Lars Erik Persson
David Bukovinszky
Hampus Linderholm
Kerstin Anderson
Peter Andersson
Lars Kristiansson
Frida Bromander (vik)

Kontrabas

Johan Ekenberg
Frida Grinne
Thomas Allin
Mats Larsson
Reymond Larsson Rea
Kenneth Örtendahl

Flöjt

Karin Lekteus (vik)
Julia Grenfell (vik)
Anne-Claire Toussaint

Piccola

Julia Grenfell (vik)

Oboe

Geoffrey Cox
Gunvor Hagström

Klarinett

Helena N Panofsky
Sten Westerlund

Fagott

Sebastian Wagner
Kai Nielsen

Horn

Ingrid Bakke Karlstedt
Tomas Cederstrand
Kristina Borg (vik)
Christopher MacKay (vik)

Trumpet

Johan Åkervall
Erik Mattisson
Torbjörn Väre

Trombon

Louise Pollock
Daniel Rubial Ortigueira

Bastrombon

Anders Hellman

Tuba

Even Evensen

Harpa

Patrizia Carciani Kvensler
Renate Strahlhofer (vik)

Puka

Simon Trabjerg Pedersen

Slagverk

Fredrik Duvling (vik)
Michael Andersson (vik)

GÖTEBORGS
OPERAN

GöteborgsOperan, Christina Nilssons Gata, 411 04 Göteborg, 031-10 80 00
Skövdescenen, Eric Ugglas plats, 541 50 Skövde, 0500-44 34 00

Biljetter 031-13 13 00, www.opera.se